

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSİYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN TO'QIMACHILIK SANOATI INSTITUTI**

"TASDIQLAYMAN"

**TEXNOLOGIK JARAYONLARNI LOYHALASH
FANINING O'QUV DASTUR**

Bilim sohasi: 200000 San'at va Gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi: 210000 San'at
Ta'lim yo'nalishi: 60210400 Dizayn (kostyum)

Namangan 2024

Fan/modul kodi TJL 2804	O'quv yili 2024-2025	Semestr 8	ECTS - Kreditlar 4
Fan/Modul Turi Tanlov		Ta'lim tili O'zbek	Haftadagi dars soatlari
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat) Jami yuklama (soat) 4
	Texnologik jarayonlarni loyihalash	60	60 120

I. Fanning mazmuni:

Fanni o'qitishdan maqsad- tikuv buyumlarini ishlab chiqarishning zamonaviy strukturasi, texnologik jarayonlarni loyihalashga qo'yilgan umumiyl talablar, asosiy bosqichlari, texnologik oqimlarni tashkil qilish asoslari va ularning tavsifi, tikuv korxonalarining asosiy sexlari va ularning o'rgatishdan iborat.

Fanning vazifasi- talabani ushbu fan bo'yicha olgan nazariy va amaliy bilimlarini kurs loyihasi va bitiruv ishlarini bajarish bilan real sharoitga qo'llash bo'yicha ko'nikmalar hosil qilishdir.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kiyim ishlab chiqarish jarayonini loyihalash.

Tikuv buyumlarni ishlab chiqarish strukturasi. Asosiy va yordamchi ishlab chiqarish sexlarini vazifalari. Tikuvchilik korxonalar faoliyati. Texnologik jarayonlarni zamonaviy loyihalash. Tikuv buyumlari assortimentining shakllanishi. Turli tikuvchilik korxonalarining ishlab chiqarish bo'limlari. Texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish. Uskunalarini tanlashda ularni unifikatsiya qilish. uskunalarga xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlash. Mikroprotsessor texnikasini tayyorlash, bichish, pardozlash bo'limlarida, omborlarda qo'llash.

2-mavzu. Tikuv sexlarining texnologik oqimlarini loyihalash.*

Texnologik oqimlarni loyihalashga qo'yiladigan umumiyl talablar. Texnologik oqimlarni loyihalash bosqichlari. Buyum modelini, gazlamasini va asbob uskunalarini tanlash va asoslash. Ishlab chiqarish oqimini turini tanlash va asosiy parametrlarini hisoblash. Ishlab chiqarish oqimini tashkiliy texnologik yechimini shakllantirish va texnologik sxemasini tuzish. Ishlab chiqarish oqimini tashkiliy texnologik sxemasini tahlil qilish. Moslik koefisientini hisoblash, moslik va tartib grafiklarini tuzish. Ish o'rinalariga uzatish transport vositalarini tanlash. Ishlab chiqarish oqimini tashkiliy texnologik yechimini shakllantirish va texnologik sxemasini tuzish.

3-mavzu. Zamonaviy tikuv korxonasini tarkibi.*

Tikuvchilik korxonalar ixtisosligi, quvvati, ishlab chiqarish sharoiti va boshqa omillari. Bozor munosabatlari va yuqori sharoitida ular yanada harakatchan

bo'lishi, mukammal sifatga ega bo'lgan keng turdag'i buyum modellarini ishlab chiqarish. Tikuvchilik korxonalarida so'ngi texnologiyalar va zamonaviy ishlab chiqarishni tashkil etish, shuningdek yuqori texnologiyali uskunalar yordamida jihozlash.

4-mavzu. Oqimlarni tashkil etishning asosiy xususiyatlari va tamoyillari.*

Texnologik oqim tushunchasi. Ishlab chiqarish oqimlarini tashkil qilishning shakllari. Ishlab chiqarish oqimlarini tashkil qilishning turlari. Kiyim tikish texnologik jarayonini texnologik izchillikda bajarilishiga ko'ra mayda operatsiyalarga bo'lish va bu operatsiyalarni oqimning taktiga qarab teng va qisqa ish operatsiyalariga (tashkiliy operatsiyalarga) taqsimlash; har bir texnologik tashkiliy operatsiyani ma'lum ish o'rniga biriktirib qo'yish. Ish o'rinalarini kiyim tikishning texnologik izchilligiga ko'ra joylashtirish. Mehnat predmetlarini bir ish o'rnidan ikkinchisiga beto'xtov uzatilishi. Barcha ish o'rinalarda ishning bir me'yorda borishi. Barcha ish o'rinalarda ish operatsiyalarining bir vaqtida bajarilishi. Texnologik oqimga ma'lum ishchilar sonini biriktirish va boshqarish.

5-mavzu. Texnologik oqimlarning tasnifi va xususiyatlari**

Tikuvchilik sanoatida ishlab chiqarishni tashkil etish. Ishlab chiqarishda oqim usulidan foydalanish. Oqim takti. Texnologik jarayonni oqim usulida tashkil qilish bir qator afzallikkarga ega: jihozlarning beto'xtov ishlab turishi, mehnat predmetlarining bir ish o'rnidan ikkinchi ish o'rniga beto'xtov o'tishi va xodimlarning beto'xtov ishlashi ta'minlanadi, ixtisoslashtirilgan jihozlarni qo'llash va ulardan foydalanish koeffitsiyentlarini oshirish, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish uchun shart-sharoitlar yaratiladi, ma'lum ish operatsiyalarini bajaruvchi xodimlarning bevosita, bir-biriga bog'liqligi ortadi, ish vaqtida o'zboshimchalik bilan tanaffus qilish va ishga kech qolish hollariga yo'l qo'yilmaydi, mehnat intizomi mustahkamlanadi va ishlab chiqarish madaniyati oshadi, mehnat unumdarligi o'sadi va mahsulot sifati oshadi, ishlab chiqarish sikli qisqaradi, ishlab chiqarishning uzlusiz davom etishi asosiy fondlardan yaxshiroq foydalanish, aylanma mablag'lariga bo'lgan ehtiyojni va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi.

6-mavzu. Jarayon oqimi dizaynini tushinish.*

Oqimning klassifikatsiyasiga qisqacha tavsif. Oqimning texnika bilan jihozlanishi. Texnologik oqimda ishni tashkil qilish turlari. Konveyerli va konveyersiz oqimlarga izoh. Texnologik oqimning quvvati. Texnologik oqimning tuzilishi. Texnologik oqimda ishlab chiqariladigan modellar soni. Texnologik oqimlarning ta'minlanishi. Buyumlarni ishga tushirish usullari. Kam seriyali texnologik oqimlar.

7-mavzu. Tikuvchilik korxonasi sxemasini loyihalash.**

Oqimning klassifikatsiyasiga qisqacha tavsif. Oqimning texnika bilan jihozlanishi. Texnologik oqimda ishni tashkil qilish turlari. Konveyerli va konveyersiz oqimlarga izoh. Texnologik oqimning quvvati. Texnologik oqimning

tuzilishi. Texnologik oqimda ishlab chiqariladigan modellar soni. Texnologik oqimlarning ta'minlanishi. Buyumlarni ishga tushirish usullari. Kam seriyali texnologik oqimlar.

8-mavzu. Transport turlari va vositalarini tanlash. Ish joylari va transport vositalarini o'chamlarini olib sxemasini qurish.**

Tikuv sexlarida mehnat predmetlarini uzatish usuliga qarab, har xil transport vositalari qo'llaniladi: har xil tipdagi transportyorlar (lentali, osma stol, uchburchak shakldagi oraliq stol, javon, nov, modul jihozlar) va mexanik bo'limgan transport vositalari (konteyner-aravacha, stellaj aravacha, kronshteyn-aravacha, platforma-aravacha va boshqalar).

9-mavzu. Tikuv sexida sifat nazorat tizimi.*

Ko'p modelli oqimlarni hisoblash xususiyatlari. Bir modelli oqimlarning texnologik ketma-ketligi. Ketma-ketligining tuzilishi. Buyumning ketma-ketlik jadvalini tuzish. Bo'linmas operatsiyalar vaqtini hisoblash. Bir fasonli oqimda tikiladigan buyumning ketma-ketligi.

10-mavzu. Modellarga qo'yiladigan talablar, ularni bir me'yorda ishga tushirish modellarni ketma-ket assortimentda ishga tushirish bilan ko'p modelli oqimlarni loyihalash xususiyatlari.*

Ko'p modelli oqimlarni hisoblash xususiyatlari. Ko'p modelli oqimlarning texnologik ketma-ketligining tuzilishi. Buyumning ketma-ketlik jadvalini tuzish. Bo'linmas operatsiyalar vaqtini hisoblash. Ko'p fasonli oqimda tikiladigan buyumning ketma-ketligi.

11-mavzu. Texnologik jarayonni tashkiliy-texnologik sxemasini tahlil qilish.

Texnologik jarayon operatsiyalarining ma'lumotnomasi. Oqim operatsiyalari vaqtini moslash. Oqimning tashkiliy texnologik sxemasi. Oqimning tashkiliy-texnologik sxemasi jarayonning asosiy texnik xujjati hisoblanadi. Uni mehnatni taqsimlash sxemasi. Texnologik operatsiyalarni tashkiliy operatsiyalarga komplektlash jarayoni natijalari bo'yicha oqim operatsiyalari vaqtini moslashtirish va jadvali tuziladi

12-mavzu. Tikuv tsexiga qo'shimcha assortimentni tanlash. **

Qo'shimcha oqimning quvvati kattalashtirilgan ko'rsatkichlarga ko'ra hisoblanadi. Qo'shimcha oqimlarning quvvati, ishchilar soni va buyumni ishlab chiqarish uchun sarflangan vaqt asosiy oqimning 10-15 % tashkil qilishi shart.

13-mavzu. Tikuvchilik ishlab chiqarish korxonalarini avtomatlashtirish**

SAPR – loyixalovchi mutaxassislarning fikrlash qobiliyatlarini EXM xotiralari bilan bevosita birgalikda ishlata oluvchi tashkiliy-texnikaviy tizimda ifodalaydi. Hozirgi vaqtida ishlab chiqarishni konstruktiv va texnologik tayyorlashni avtomatlashtirilgan tizimlari qo'llaniladi. Bu tizimlar to'shash va bichish jarayonlari avtomatlashtirilgan tizimlari bilan lokal bog'lanadi. Avtomatlashtirilgan tizimlarni ishlab chiqadigan eng taniqli firmalari:

"Investronika" (Италия), "Gerber Garment Technology" (США), "Durkopp" (Германия), "Lectra Syatems" (Франция), "Cybrid" (Великобритания), "Toray" va "Juki" (Япония), "Pfaff" (Германия), "Microdynamics" (США).

14-mavzu. Komyuter texnologiyalarini kiyim kechak sanoatida qo'llash.

Corel draw vektorli grafikalar bilan ishlash. Corel draw dasturida mashhurligi grafik tasvirlarni yaratish, tahrirlash. Foydalanuvchilarga qulay interfeys tasvirlarni yuqori sisati bilan ishlash. Oddiy kontur rasmlarini va ranglarning ajoyib effektlar bilan yaratish. Biznes grafikasi. Dizayn grafikasi (SAPR). Tasviriy grafika. Illyustrativ grafika. Grafik muharrirlash. Badiiy va reklama grafikasi. Kompyuter animatsiyasi-displayda harakatlanuvchi tasvirlarni olish.

III Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar:

Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Texnologik jarayondagi buyum modelini, gazlamasini, asbob - uskunalarini tanlash.
2. Ishlab chiqarish oqim shakl va turini tanlash.
3. Tikuv sexlarida texnologik jarayonlarni loyihalash.*
4. Texnologik oqimning asosiy bosqichlari.*
5. Texnologik oqimlarni tashkil qilish asoslari va ularning tavsifi.*
6. Bir modelli oqimlarning texnologik ketma-ketligi.**
7. Ko'p modelli oqimlarning texnologik ketma-ketligi.**
8. Ishchilar soni berilganda oqimning dastlabki hisobi.**
9. Oqimning uzunligi berilganda oqimning dastlabki hisobi.
10. Tikuv sexining maydoni berilganda oqimning dastlabki hisobi.
11. Sarflangan vaqt pasayish foizini hisoblash.
12. Tashkiliy operatsiyalarni komplektlash shartlari.
13. Bir modelli oqimlarning texnologik sxemasi.**
14. Texnologik sxemaning tahlili.**
15. Montaj (biriktirish) grafigi.**
16. Sinxron (moslik) grafigi.**
17. Oqim uchun ishchi kuchi yig'ma jadvali.**
18. Oqimdagи texnik- iqtisodiy ko'rsatkichlar.**
19. Texnologik jarayondagi qo'shimcha oqimlarni hisoblash.**
20. Texnologik oqimda jihozlarni joylashtirish.

Amaliy mashg'ulotlari har bir mavzu bo'yicha savollar va tavsiya qilingan adabiyotlar ro'yxati bilan uslubiy ko'rsatma shaklida beriladi. "Texnologik jarayonlarni loyihalash" fani bo'yicha amaliy mashg'ulotlarda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida kafedra o'quv laboratoriyasidagi hamda korxonalardagi zamonaviy uskunalar bilan tanishadi, texnologik jihozlarni tuzilishini o'rganishadi, muammoli keyslar orqali

yanada boyitadilar. Shuningdek talabalar bilimlarini mustahkamlash maqsadida fan mavzulariga tegishli darslik va o'quv qo'llanmalar, video materiallar asosida tarqatma materiallardan foydalanish, ko'rgazmali qurol yoki material tayyorlashlari, ilmiy maqola va tezislardan hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlardan foydalanishlari va boshqalar tavsiya etiladi.

IV Mustaqil ta'lif va mustaqil ishlari:

Mustaqil ta'lif uchun tavsiya etiladigan mavzular:

- 1 Tikuv buyumlarni ishlab chiqarish strukturasi.
- 2 Tikuv korxona turlari va ularni tasnifi.
- 3 Tikuv buyumlarni tayyorlash texnologiyasi va texnologik jarayonlar.
- 4 Tikuv buyumlarini ishlab chiqarish texnologik grafigini tuzish.
- 5 Tikuv korxonalarida oqimli ishlab chiqarishni tashkil qilish.
- 6 Tikuv korxonalarida oqim turlarining tasnifi.
- 7 Tikuv buyumlarini ishlab chiqaradigan texnologik jarayonni loyihalash bosqichlari.
- 8 Kiyim ishlab chiqarish texnologik jarayonlari turlari.
9. Konveyerli oqimlarga transport vositalarini tanlash.
10. Konveyerli va konveyersiz oqim turlarini tanlash.

Talabalarning mustaqil ta'limi tashkil etish tizimli tarzda, ya'ni uzlusiz va uzviy ravishda amalga oshiriladi. Talaba olgan nazariy bilimini mustahkamlash, shu bilan birga navbatdagi yangi mavzuni puxta o'zlashtirishi uchun mustaqil ravishda tayyorgarlik ko'rishi kerak. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan taqdimotlar, video materiallar, ko'rgazmali qurollar (maketlar) tayyorlash va uni taqdimot qilish, maqola, tezislar, referat yozish tavsiya etiladi.

V. Kurs loyihasini tashkil etish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar

Kurs loyihasi mavzuning dolzarbliji va erishilgan natijalarning amaliyotga tadbiqi, uning uslubiy darajasi hamda rasmiylashtirishga qarab baholanadi. Kurs loyihasi bajarishning muhim bosqichi rejada belgilangan savollar yoritilishida o'zaro nazariy va amaliy aloqadorlikni ta'minlashdir. Kurs loyihasi tarkibiy tuzilishini to'g'ri shakllantirish talabaga uning maqsadi va vazifalarini aniq belgilab olish hamda ko'zlangan natijaga erishish yo'llarini, shuningdek, kurs loyihasini tayyorlash bosqichini ketma-ket bajarishga imkon yaratadi.

*Izoh: Izox: ** Indian Institute of Technology Delhi (IITD)*

*Izoh. * "IDEAL TEKTIL ORZU" MChJ korxonasi tavsiyasi asosida olingan*

3.

VI. Ta'lif natijalari / kasbiy kompetensiyalar):

Talaba bilish kerak:

Yengil sanoat korxonalarida ishlab chiqarilayotgan tikuv buyumlariga ishlov berish usullari, ishlab chiqarish oqim turlari va ularni parametrlari, ish o'rirlari ni

joylashtirish va sex planini tuzish haqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)

Yengil sanoat korxonalarida ishlab chiqarilayotgan tikuv buyumlariga ishlov berish usullari, ishlab chiqarish oqim turlari va ularni parametrlarini hisoblashni, ish o'rinarini joylashtirish va sex planini tuzishni *bilishi va undan foydalana olishi; (ko'nikma)*

talaba ishlab chiqarish oqimida ish o'rinarini joylashtirish, tikuv sexi loyihasini tuzish, ishlab chiqarish oqimini texnika iqtisodiy ko'rsatkichlarini hisoblash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.(malaka)

4. VII. Ta'lif texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishslash;
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyihalar;
- jamoa bo'lib ishslash va himoya qilish uchun loyihalar.

5. VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarini to'liq o'zlashtirish, fan yuzasidan mustaqil fikrlay olish, mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan taqdimotlar, ko'rgazmali qurollar (maketlar) tayyorlash, referatlar tayorlash va uni taqdimot qilish, nazorat turlari bo'yicha berilgan topshiriqlami o'z vaqtida topshirish.

6. Asosiy adabiyotlar:

- 1.Sh.G. Madjidova, M.K. Rasulova, Texnologik jarayonlarni loyihalash. Дарслик,-Т., ТТҮYeSI, 2011y-177 б.
- 2.G.J.Rajabov "Texnologik jarayonlarni loyihalash" Дарслик,-Т., ТТҮYeSI, 2011y-247 б.

Qo'shimcha adabiyotlar

3. Т.М.Серова, А.И. Афанасьева, Современные формы и методы проектирования швейного производства. МГУДТ. -287 б
4. Самархаджаев Х.Х. Тикув корхоналари ускуналари: Ўкув кўлланма -Т; Ўзбекистон, 2001-128 б.
5. Голубкова В.Т., Филимонекова Р.Н., Подготовительно-раскройное производства швейных предприятий: Учебник пособие-Минск., Высшая школа- 2002-205 с.
6. M.K.Rasulova, B.G.Istroilova, M.A.Asadyllayeva. Kiyim ishlab chiqarish texnologiyasi, o'quv qo'llanma.T.:TTҮYeSI, 2014-366 b.
7. Sh.G.Majidova, G.D.Ulkanbaeva. Tikuv-trikotaj buyumlari texnologiyasi. Adabiyot uchqunlari. Toshkent 2018 y.

Axborot manbaalar

	1. www.zivonet.uz2. www.mayer.com
7.	Namangan to'qimachilik sanoati instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar:
M.Nazarova- Namangan to'qimachilik sanoati instituti "Dizayn" kafedrasi mudiri.
M. Rizamatova- Namangan to'qimachilik sanoati instituti "Dizayn" kafedrasi katta o'qituvchisi.
F.Sodiqova - Namangan to'qimachilik sanoati instituti "Dizayn" kafedrasi assistenti.
9.	Taqrizehilar:
N.B.Maqsudov - Yengil sanoat mahsulotlarini konstruktsiyalash va texnologiyasi kafedrasi mudiri, dotsent
O.S.Yunusov – Namangan "IDEAL TEKTIL ORZU" MChJ rahbari.